

Το ερώτημα γύρω από τη Διδακτική της φιλοσοφίας

Αντιγόνη Ντόκα
Εδip Τμήματος Φιλοσοφίας

Προσεγγίζοντας τη Φιλοσοφία ως αντικείμενο προς διδασκαλία

Αναζητώντας τη συμβατότητα ανάμεσα στον φιλοσοφικό λόγο και την εκπαιδευτική πράξη

- ▶ Η αναγκαιότητα ενός βασικού στόχου
- ▶ Η συγκρότηση μιας στάσης ικανής να θέτει ερωτήματα
- ▶ Το κοινό ενεργές πεδίο φιλοσοφίας και εκπαίδευσης
- ▶ Η ταξινόμηση των αξιών

Προσεγγίζοντας τη Φιλοσοφία ως αντικείμενο προς διδασκαλία

Η φιλοσοφική γνώση στο χώρο της εκπαίδευσης

- ▶ Η φιλοσοφική γνώση μεταφέρεται στον σχολικό χώρο έχοντας μια διπλή διάσταση, καθώς μέσω αυτής, αφενός αποκαλύπτεται μια ιδιαίτερη περιοχή της γνώσης, και, αφ' ετέρου, υποβάλλεται ο τρόπος μετάδοσής της

Η σκέψη του Σωκράτη

- ▶ Μορφές αμφισβήτησης στην ίδια την διδασκαλία των μαθητών
- ▶ οι ερωτήσεις ήταν η πηγή της γνώσης

Είναι απροσδιόριστος ο στόχος της εκπαίδευσης;

Το διακύβευμα στο χώρο της εκπαίδευσης:

- ▶ Εάν πράγματι προσβλέπουμε σε μια διδακτική συγχρονισμένη με τον προβληματισμό, το διακύβευμα, για το τι είδους άνθρωπο καλούμαστε να φτιάξουμε μέσω της οργανωμένης παροχής γνώσης, τότε επιζητούμε ένα πεδίο το οποίο μάλλον προσδιορίζεται από την φύση και τον τρόπο διαχείρισης των ερωτημάτων και των ζητημάτων που προβάλλει παρά από τις βεβαιότητες που στηρίζει

Έρευνα στο Journal of American Philosophical Association

- ▶ Η φιλοσοφία διδάσκει στους μαθητές όχι μόνο τι να σκέφτονται αλλά και πώς να το σκέφτονται
- ▶ Οι έρευνες υποστηρίζουν ότι η ικανότητα ανάλυσης σύνθετων προβλημάτων, αμφισβήτησης υποθέσεων και διαχείρισης ασαφειών είναι ζωτικής σημασίας όχι μόνο για την ατομική επιτυχία αλλά για μια υγιή δημοκρατία

Μια αναφορά στον Καντ

Στην φιλοσοφία του Ιμμανουέλ Καντ :

- ▶ Σκοπός της αγωγής είναι η ελευθερία
- ▶ Ο τελικός στόχος της αυτονομίας
- ▶ Η ετερόνομη φύση των παιδαγωγικών και εκπαιδευτικών διαδικασιών, ως μέσο

Σε ποιο βαθμό οι προτάσεις αυτές του Καντ στοιχειοθετούν ένα τρόπο εκπαιδευτικής πράξης, ακόμα και όταν ο ίδιος δεν επιδιώκει κάτι τέτοιο;

Σε ποιο βαθμό θα μπορούσαν να αποτελέσουν ένα κανονιστικό κριτήριο για την εκπαιδευτική διαδικασία, όταν η γνώση απαντά σε θέματα που άπτονται της φιλοσοφικής διανόησης;

Α. Η παιδαγωγική συνθήκη και η προσέγγιση μιας μεθόδου:
Προβληματισμός σε σχέση με το γνωστικό αντικείμενο.
Διερευνώντας την «ιδιαιτερότητα» της φιλοσοφικής σκέψης

Gaston Mialaret :

- ▶ Αναγκαιότητα μιας εκπαιδευτικής συνθήκης, η οποία στηρίζει την δημοκρατική κοινωνία
- ▶ Η παιδαγωγική δράση συναρτάται προς την ζωή του ατόμου ως πολίτης και προς την κοινωνική δράση του αναπτυσσόμενου ατόμου

Θέτουμε τον προβληματισμό: το ζητούμενο της κοινωνικής συνοχής στο χώρο της εκπαίδευσης

Ερωτήματα:

- ▶ Με ποια παιδαγωγική μέθοδο μπορούμε να φτάσουμε στο στόχο της κοινωνικής συνοχής;
- ▶ Υπάρχουν επιπτώσεις από τον τρόπο που εφαρμόζουμε μια εκπαιδευτική παρέμβαση;
- ▶ Ποιο είναι το αξιακό υπόβαθρο στο οποίο το σχολείο κάνει αναφορά;
- ▶ Τι είδους άνθρωπο επιθυμούμε;

Θέτουμε τον προβληματισμό: το ζητούμενο της κοινωνικής συνοχής στο χώρο της εκπαίδευσης

Αναγκαιότητα μιας εκπαιδευτικής συνθήκης, η οποία στηρίζει την δημοκρατική κοινωνία

- ▶ Σύμφωνα με τον **Dewey**:
 - ▶ Η δημοκρατία δεν συνιστά μόνο μια μορφή διακυβέρνησης αλλά είναι ένας τύπος «συνδεόμενης ύπαρξης» (Dewey, 1916/1997),
 - ▶ Ενέχει μια σημαντική σχεσιακή πτυχή
 - ▶ Αντιμετωπίζεται ως μια συνδεόμενη ύπαρξη ή αλλιώς ως συνύπαρξη μέσα σ' ένα πλαίσιο

Θέτουμε τον προβληματισμό: το ζητούμενο της κοινωνικής συνοχής στο χώρο της εκπαίδευσης

Το κύριο ερώτημα:

- Κατά πόσο αποτελεί στόχο της εκπαίδευσης το ιδανικό της συνεργασίας;

ή

- Κατά πόσο αποτελεί στόχο της εκπαίδευσης μια συναισθηματική δέσμευση του αναπτυσσόμενου ανθρώπου σε σχέση με τον τρόπο που συνυπάρχουμε και συνδεόμαστε;

Α. Η παιδαγωγική συνθήκη και η προσέγγιση μιας μεθόδου: Προβληματισμός σε σχέση με το γνωστικό αντικείμενο. Διερευνώντας την «ιδιαιτερότητα» της φιλοσοφικής σκέψης

- ▶ Αν δεχθούμε ότι σκοπός της διδασκαλίας είναι η μετάδοση γνώσης, ο προβληματισμός πάνω στη διδακτική δεν αποτελεί έναν φορμαλισμό. Παραμένει ως βασικός σκοπός η μετάδοση της γνώσης, όσο και αν αυτό είναι αυτονόητο, χωρίς μετάδοση γνώσης δεν υπάρχει διδακτική συνθήκη. Ποιες είναι όμως αυτές οι γνώσεις; Πόσο οριοθετημένες είναι ειδικά σε ορισμένα αντικείμενα όπως η φιλοσοφία ή η τέχνη, όπου μπαίνει και ένας βαθμός «υποκειμενικής στάσης»;

Α. Η παιδαγωγική συνθήκη και η προσέγγιση μιας μεθόδου:
Προβληματισμός σε σχέση με το γνωστικό αντικείμενο.
Διερευνώντας την «ιδιαιτερότητα» της φιλοσοφικής σκέψης

- ▶ Αναζητούμε μια παιδαγωγική συνθήκη και μία μέθοδο ίσως, ικανή να εγείρει και να επικαιροποιεί ερωτήματα εντός του κοινωνικού γίνεσθαι και στην βάση της νέας γνώσης κάθε φορά

Ποια είναι η παιδαγωγική συνθήκη;

- ▶ Vygotsky (1896-1934)
- ▶ Κίνημα της Νέας Αγωγής (αρχές 20^{ου})
- ▶ J. Bruner (1960)
- ▶ Urie Bronfenbrenner: (1979)

Μια πρώτη απάντηση

- ▶ Εκπαιδευτική πράξη, γνώση μέσα στο ευρύ και εναλλασσόμενο πλαίσιο μιας αμφίδρομης συναλλαγής σε πολιτισμικό, κοινωνικό και αναπτυξιακό επίπεδο. Δηλαδή μέσα στα όρια μιας πολλαπλότητας που ενδεχομένως επικουρεί τόσο τον υποκειμενικό όσο και τον αντικειμενικό λόγο
- ▶ Ας «εκμεταλλευτούμε» την δυνατότητα αυτή, συναγωγής του έλλογου και ορθολογικού από συνιστάμενες που προσεγγίζουν την ρευστότητα, την πολυμορφία, τον δυναμισμό, αλλά και την αντιφατικότητα στην τάξη των πραγμάτων

K.R. Popper

- ▶ Δεν υπάρχει καμιά ιδιαίτερη μέθοδος στην φιλοσοφία. Μάλιστα όλη η φιλοσοφία είναι αποτέλεσμα μιας και μόνης φιλοσοφικής μεθόδου, της κριτικής συζήτησης πάνω σε ένα θέμα. Και αυτή δεν χρησιμοποιείται μόνο στη φιλοσοφία. Γι' αυτό, αν την προσδιορίσουμε λίγο ακριβέστερα, θα πρέπει να πούμε πως είναι η διατύπωση ενός προβλήματος και η κριτική εξέταση των ποικίλων λύσεων που αυτό θα μπορούσε να έχει

Αν δεχθούμε...

Η φιλοσοφία μπορεί να είναι:

- ▶ Η επιστήμη που ασχολείται με ερωτήματα, προβλήματα ή απορίες που μπορούμε να αποκαλέσουμε οριακά, θεμελιώδη, ή έσχατα, όπως αυτά της ύπαρξης, γνώσης, αξίας, αιτίας, γλώσσας και του νου
- ▶ Αναζητά απαντήσεις σε ερωτήματα που πιθανώς ξεπερνούν τις ανθρώπινες γνωστικές δυνατότητες, βοηθώντας στη διερεύνηση των ορίων της ανθρώπινης σκέψης, ακόμα και όταν δεν φτάνει σε κάποιο αποτέλεσμα ο επαγωγικός της προβληματισμός

Τότε...

Η φιλοσοφία μπορεί να είναι:

- ▶ Μια σκέψη πάνω στην ίδια τη σκέψη και τις δυνατότητες της
- ▶ Αποβαίνει η διανοητική διερεύνηση ερωτημάτων για τη σχέση του ανθρώπου με τον κόσμο και τη θέση του σ' αυτόν
- ▶ Δεν αρκείται στην ανάλυση της πραγματικότητας του εμπειρικού κόσμου, αλλά διατυπώνει προτάσεις για την αλλαγή του

Βασικά ερωτήματα στο πεδίο της εκπαιδευτικής πράξης

- ▶ Που εντοπίζεται η αξία και η ιδιαίτερη συνεισφορά της φιλοσοφίας στην εκπαίδευση και στην συγκρότηση του ατόμου;
- ▶ Γιατί να εισέλθω στο χώρο της φιλοσοφίας σε μια συνθήκη παιδαγωγική;
- ▶ Ποια τα χαρακτηριστικά της εκπαιδευτικής διαδικασίας ή διδακτικής πράξης που θα μπορούσε να καλύψει μια τέτοια στοχοθεσία;
- ▶ Ή σκεπτόμενοι πιο γενικευμένα, τι άνθρωπο επιδιώκουμε να φτιάξουμε μέσα από την οργανωμένη παροχή γνώσης, μέσα δηλαδή από το εκπαιδευτικό σύστημα;

Βασικά ερωτήματα στο πεδίο της εκπαιδευτικής πράξης

Pierre Bourdieu (1976)

- Το σχολείο δεν δίνει μόνο βαθμούς. Σχεδιάζει επίσης δρομολόγια για τη σκέψη. Τα νοητικά και γλωσσικά κυρίαρχα πρότυπα οριοθετούν μια περιοχή με υποχρεωτικές στροφές, λεωφόρους και τυφλά αδιέξοδα. Μέσα σ' αυτή την περιοχή, η σκέψη μπορεί να ξεδιπλώνεται με την εντύπωση της ελευθερίας και του αυτοσχεδιασμού, διότι τα προγραμματισμένα δρομολόγια...είναι τα μόνα που έχει περπατήσει πολλές φορές

Βασικά ερωτήματα στο πεδίο της εκπαιδευτικής πράξης

Θέτουμε έναν προβληματισμό:

- ▶ Η καθιέρωση ενός θεωρητικού πλαισίου αξιολόγησης του σκοπού της εκπαίδευσης καταλήγει ένα δύσκολο εγχείρημα

Δύο αντιφατικά επιχειρήματα :

- ▶ Υποστηρικτές της αγοροποίησης του σχολείου: ανταγωνισμός ως μέσο κοινωνικής συνοχής
- ▶ Υποστηρικτές της αντίθετης άποψης: η αγορά καταστρέφει την κοινωνική συνοχή και υπονομεύει την δημοκρατία

Βασικά ερωτήματα στο πεδίο της εκπαιδευτικής πράξης

Θέτουμε έναν προβληματισμό:

- ▶ Ποια η στάση της φιλοσοφίας απέναντι σε ένα αυταρχικό σύστημα διοίκησης και λειτουργίας των σχολείων;

Μια αντινομία:

- ▶ Διερώτηση, ερωτηματική στάση και συγκεντρωτική εποπτεία

Η αποδοχή μιας κριτικής στάσης

Η δυναμική ιδιαιτερότητα της φιλοσοφικής γνώσης: αναπτύσσω κριτική στάση:

- ▶ Η διερώτηση για τις αξίες της αγοράς στην εκπαιδευτική λειτουργία

Η αποδοχή μιας κριτικής στάσης

T. Govier (1997):

- ▶ Οι φιλόσοφοι αυτοπεριορίζονται στο να σκέφτονται κριτικά

Επιδιώκουμε:

- ▶ Να συγκροτηθεί το αναπτυσσόμενο άτομο σε σχέση με αυτή την περιοχή του πολιτισμού, να αποκτήσει πρόσβαση σε αυτή την ιδιαίτερη σκέψη
- ▶ Την εισαγωγή σε μια εντατική σκέψη πάνω στις ποικίλες όψεις της πραγματικότητας που συνδέεται με τη ζωή, με τα καθημερινά ή τα βαθύτερα προβλήματα
- ▶ Υιοθέτηση μιας κριτικής στάσης, ικανής να δώσει απάντηση στο ερώτημα, γιατί «πρέπει» να σκέφτομαι;

Η αποδοχή μιας κριτικής στάσης

Κατά αναλογία της σκεπτικιστικής θέσης του Rawls:

- ▶ «Γιατί να είμαι ηθικός και δίκαιος» ;
- ▶ Γιατί να είμαι κριτικός απέναντι σε ένα σύνολο παραδοχών;

Ίσως Φιλοσοφία είναι;

- ▶ Αυτό ίσως να είναι η φιλοσοφία για το αναπτυσσόμενο άτομο, αν δεχθούμε ότι η μάθηση δεν είναι παρά μια διαδικασία αναθεώρησης σκέψεων και στάσεων, στη βάση ενός κριτικού στοχασμού, που επιχειρείται από το άτομο πάνω στις παραδοχές του χωρίς να προβαίνει οριστικά σε μια αξιολογική αναφορά. Κατά συνέπεια τότε και η γνώση συνιστά ίσως μια εικόνα που συνοδεύεται από την βεβαιότητα της αντικειμενικότητας της ως πεδίο επιστημονικών παραδοχών, συγκροτεί ένα σύνολο νοητικών παραστάσεων κοινωνικής αναφοράς και δεν δεσμεύεται στα όρια μιας παγιωμένης απόλυτης αλήθειας

Θέση φιλοσοφικών ερωτημάτων

Διδακτική της φιλοσοφίας:

- ▶ Αν δεχθούμε ότι ο όρος διδακτική της φιλοσοφίας νομιμοποιείται με τον ίδιο τρόπο που συμβαίνει και στις υπόλοιπες διδακτικές, τότε βρισκόμαστε μπροστά σε ένα πεδίο ενός παιδαγωγικού εγχειρήματος, μιας παιδαγωγικής πράξης
- ▶ Τα ερωτήματα, όμως, δεν τίθενται ακριβώς με τους ίδιους όρους στο χώρο της φιλοσοφίας και στο πεδίο της εκπαίδευσης

«Τι είναι Φιλοσοφία»

Ας δανειστούμε το ερώτημα του **Nelson Goodman** για την τέχνη:

- ▶ Όχι «Τι είναι τέχνη», αλλά «Πότε υπάρχει τέχνη»

Η προσχώρηση σε μια τέτοια στάση δεν μας οδηγεί στην απροσδιοριστία ή δεν μας απαλλάσσει από μια κριτική αποτίμηση, αντιθέτως μας εισάγει στην ιδιαιτερότητα της φιλοσοφικής σκέψης και στάσης

- ▶ Επομένως δεν θέτουμε το ερώτημα «Τι είναι Φιλοσοφία», αλλά **«Πότε σκεφτόμαστε φιλοσοφικά»**, ή πιο συγκεκριμένα **«Τι σημαίνει φιλοσοφική στάση»**

«Τι είναι Φιλοσοφία»

- ▶ Αναζητούμε την ιδιαιτερότητα μιας διανοητικής διαδικασίας που αξιώνει την ερμηνεία του περιεχομένου μιας φιλοσοφικής στάσης

Ας θέσουμε έναν προβληματισμό κοντά στη διδακτική της τέχνης: **Danto** (1997.2004: 223,224) και **Merleau-Ponty** (2005:123):

- ▶ Μια στάση που απελευθερώνει τη διείσδυση εν προκειμένω του αναπτυσσόμενου ατόμου στην πολλαπλότητα μιας προσέγγισης, στην θέση ενός προβληματισμού κατά αναλογία ίσως με το έργο τέχνης που έχει την δύναμη να διεγείρει την σκέψη

Μια κριτική στάση

Κριτική στάση:

- ▶ Η αναζήτηση της διανοητικής λειτουργίας που στοιχειοθετεί μια στάση κριτική
- ▶ Σκεπτικιστικό έλεγχο
- ▶ Η ερωτηματική φύση του φιλοσοφικού στοχασμού

Παιδαγωγική προσέγγιση: Αναφορά στον Σωκράτη

Ανάπτυξη μιας προσωπικής στάσης:

- ▶ Η πρόσβαση στο ενεργές πεδίο μιας φιλοσοφικής «αλήθειας» δεν σημαίνει εμπέδωση θέσεων αυστηρής αποδοχής, αλλά εμβάθυνση σε μια ακολουθία ερωτημάτων που τίθενται με συνέπεια
- ▶ Δεν αναζητούμε μια στατική προσέγγιση, το γνωστικό αντικείμενο δεν αποκτά από μόνο του θετική αξία ή μη, αλλά η στάση που έχουμε απέναντι σε αυτό γίνεται κριτική, στοχαστική, ερωτηματική
- ▶ Το διακύβευμα είναι να ενεργοποιήσουμε δυναμικά αυτή τη συνάντηση με την φιλοσοφία, με τα βασικά ζητήματα που πραγματεύεται η φιλοσοφία

Παιδαγωγική προσέγγιση: Αναφορά στον Dewey

Το παιδαγωγικό σύστημα John Dewey διέπεται από τη φιλοσοφία του πραγματισμού (pragmatismus):

- ▶ Το σχολείο δεν είναι προετοιμασία για τη ζωή, αλλά η ίδια η ζωή
- ▶ Η αγωγή δεν μπορεί να έχει απώτερο σκοπό. Δεν συνιστά αφηρημένη έννοια
- ▶ Το αναπτυσσόμενο άτομο ζει στο παρόν
- ▶ Η αγωγή στο σχολείο πρέπει να είναι η ίδια η ζωή, όχι προετοιμασία για τη ζωή
- ▶ Συνιστά μέσο κοινωνικής προόδου και αλλαγής

Ένα διαρκές αίτημα

Από την ίδια την φύση της η φιλοσοφική παιδεία διατυπώνει αυτό το διαρκές αίτημα μιας συνολικής αλλαγής στάσης, βρίσκοντας κατά μία έννοια συγγένεια με την θέση του John Dewey, ότι η κατάκτηση της γνώσης δεν αποτελεί τυπική προετοιμασία για την ενήλικη ζωή, αλλά ουσιαστική εμπειρία που βιώνεται στο παρόν

Η εκπαιδευτική παρέμβαση

Ας αναλογιστούμε:

- ▶ Κάθε παιδαγωγικό σύστημα που προκρίνεται, συναρτάται με ζωτικά κοινωνικά θέματα και συγκεκριμένες επιδιώξεις των φορέων οι οποίοι ελέγχουν τον εκπαιδευτικό μηχανισμό

Η εκπαιδευτική παρέμβαση

Ως εμπλεκόμενοι στην εκπαιδευτική διαδικασία:

- Και οι δύο συνιστώσες εκπαίδευση και φιλοσοφία συνυφαίνονται με τους γενικότερους προσανατολισμούς και κατευθύνσεις που συνθέτουν ένα συγκεκριμένο πολιτισμικό πρόσωπο. Αν θεωρήσουμε ότι η φιλοσοφική σκέψη εξελίσσεται διαρκώς, ακολουθώντας μια δυναμική πορεία με συνέχειες, ρήξεις και ανατροπές, διανοίγοντας ολοένα νέες οπτικές, τότε αναζητούμε μια ανάλογη λειτουργία στον εκπαιδευτικό χώρο

Η παιδαγωγική πρόκληση

- ▶ Η πρόκληση βρίσκεται στο να θεωρηθεί αυτονόητη και δεδομένη η ικανότητα κάθε ανθρώπου για μια ελεύθερη πορεία σε όλες τις πτυχές του πολιτισμού. Η στάση απέναντι στην φιλοσοφική γνώση, να μπορεί να συνιστά μια αυτόνομη διερεύνηση της φιλοσοφικής γνώσης, που ακολουθεί ποικίλες διαδρομές, ατομικές ή συλλογικές, τόσο στο πλαίσιο των διαφόρων διδακτικών συνθηκών όσο και πέρα από κάθε εκπαιδευτική προδιαγραφή ή περιορισμό
- ▶ Συχνά η οπτική των μαθητών περιορίζεται καθώς αποκόβονται από εκείνες τις ιδιαίτερα ενδιαφέρουσες περιοχές, που θεωρούνται «θολές», που βρίσκονται στα όρια των συμβατικών τομέων της σχολικής ζωής. Η φιλοσοφία όμως και τα ζητήματα που θέτει, είναι απόλυτα συνυφασμένα με αυτές τις περιοχές προβληματισμού

Γιατί να με απασχολήσει ένα φιλοσοφικό πρόβλημα. Ο εκπαιδευτικός χώρος

Μια ισχυρή μέθοδο διδασκαλίας;

- ▶ Διότι ενεργοποιεί τον εκπαιδευόμενο και πιέζει την κριτική σκέψη, που είναι ακριβώς αυτή η απαραίτητη στάση για την εξέταση θεμάτων που άπτονται της ηθικής, των αξιών και άλλων κοινωνικών ή ανθρωπιστικών πεδίων αναφοράς
- ▶ Βρισκόμαστε κοντά στην δημιουργία μιας κοινότητας μαθητών ικανής να συμμετέχει ενεργά στην κοινωνία και στον κοινωνικό προβληματισμό που απορρέει από αυτήν

Γιατί να με απασχολήσει ένα φιλοσοφικό πρόβλημα. Ο εκπαιδευτικός χώρος

Mathew Lipman, εισηγητής της διδακτικής της φιλοσοφίας,

- ▶ Προέβλεπε μια τάξη με ενεργούς συμμετέχοντες, οι οποίοι στηρίζονται στην εσωτερική τους παρόρμηση για γνώση, είναι υπεύθυνοι, και αναφέρονται ακριβώς στις «θολές» εκείνες περιοχές του κοινωνικού ιστού που αποτελούν μέρος της δικής τους ζωής, των δικών τους ενδιαφερόντων και αναζητήσεων στο τώρα
- ▶ Η μάθηση προκρίνεται ως ουσιαστική εμπειρία της ίδιας της ζωής

Γιατί να με απασχολήσει ένα φιλοσοφικό πρόβλημα. Ο εκπαιδευτικός χώρος

- ▶ Η ενασχόληση με την φιλοσοφία αποκτά νόημα όταν εμπλέκει τον ενδιαφερόμενο σε μια συλλογιστική διαδικασία ανοιχτότητας και ομαδικής συζήτησης, χωρίς αυτό να αποκλείει μια συμπληρωματική διαδικασία εσωτερικής αναζήτησης, η οποία διαμεσολαβεί την στάση απέναντι στην γνώση

Γιατί να με απασχολήσει ένα φιλοσοφικό πρόβλημα. Ο εκπαιδευτικός χώρος

Αν δεχθούμε ότι:

- ▶ Ο τρόπος με τον οποίο οι ηθικοί προβληματισμοί εισέρχονται στις πτυχές των επιμέρους στόχων της εκπαίδευσης, διαμορφώνουν μια συνθήκη στην εκπαιδευτική πράξη, ικανή να προσδιορίσει και το περιεχόμενο της γνώσης. Προβάλλει συχνά πολύ πιο σαφής και ξεκάθαρος από τον τρόπο που εγκαθίσταται το ίδιο το αντικείμενο προς γνώση και επί του προκειμένου η φιλοσοφική γνώση
- ▶ Οι νοητικές κατασκευές, ως φιλοσοφικό πρόβλημα, εγείρουν με έναν τρόπο τον προβληματισμό μας γύρω από την συγκρότηση του ατόμου και την διερώτηση περί του ανθρώπου, δίνοντάς και στον ίδιο το αξιακό και ηθικό περιεχόμενο του, δηλαδή ένα σημαντικό μέρος από αυτό που αποκαλούμε παιδεία ή μόρφωση

Γιατί να με απασχολήσει ένα φιλοσοφικό πρόβλημα. Ο εκπαιδευτικός χώρος

Ένας προβληματισμός:

- Φαίνεται πως αν κάτι μπορεί να θεωρηθεί **ως περιεχόμενο της «παιδείας»**, αυτό σίγουρα θα πρέπει να **αξιολογείται θετικά** όπως και ακριβώς ο **τρόπος με τον οποίο κατακτά κανείς το περιεχόμενο να μην θεωρείται ηθικά επιζήμιος**

Τότε:

- Θα ήταν μια περαιτέρω ερώτηση σχετικά με τα επιμέρους κριτήρια που τίθενται κάθε φορά. Θα μπορούσαμε να πούμε ότι είναι σημαντικό να γνωρίζουμε ποια είναι τα πρότυπα αποτίμησης προκειμένου να εξακριβωθεί η συνθήκη εκείνη σύμφωνα με την οποία επικροτείται κάποια διαδικασία ή κατάσταση πνεύματος

Γιατί να με απασχολήσει ένα φιλοσοφικό πρόβλημα. Ο εκπαιδευτικός χώρος

Αναζητώντας μια παιδαγωγική στάση;

- ▶ Αποδοχή των πολλαπλών οπτικών, των πολλαπλών διαδρομών και στάσεων, που αποτελούν εγγενή χαρακτηριστικά της φιλοσοφικής καλλιέργειας, ώστε να καταστεί ικανό σταδιακά το υποκείμενο να συγκροτήσει το ανθρώπινο στοιχείο του
- ▶ Διατήρηση μιας ερωτηματικής στάσης
- ▶ Η εκπαίδευση προσφέρει αυτή την ευκαιρία να αναπτύξεις την ερωτηματική στάση, την επιθυμία κατανόησης του κόσμου

Γιατί να με απασχολήσει ένα φιλοσοφικό πρόβλημα. Ο εκπαιδευτικός χώρος

Το φιλοσοφικό πρόβλημα:

- ▶ Δεν απαντά σε μια συγκεκριμένη γνώση και μόνον αλλά υποκινεί και στηρίζει μια πορεία εσωτερίκευσης και αυτονομίας, μια στάση απέναντι στην γνώση
- ▶ Εγγράφομαι σε μια κοινωνία και σε ένα πολιτισμό μέσα από ένα γνωστικό πεδίο. Αυτός είναι ο τρόπος που εντάσσεται η φιλοσοφική εκπαίδευση στην ανθρωπιστική εκπαίδευση
- ▶ Αναζητάμε μια διδακτική ικανή να συντονίζεται με τα χαρακτηριστικά της φιλοσοφικής σκέψης και να μπορεί να διαχειρίζεται τη ρευστότητα, την ποικιλία, την πολλαπλότητα, την αμφισημία ακόμα και την αντίφαση

Γιατί να με απασχολήσει ένα φιλοσοφικό πρόβλημα. Ο εκπαιδευτικός χώρος

- Το περιεχόμενο του προγράμματος της φιλοσοφικής παιδείας δεν εννοείται ίσως ως ένα κλειστό σύστημα, ως ένα προκαθορισμένο σώμα γνώσεων που προσφέρονται με μια αυστηρά γραμμική και προκαθορισμένη τάξη